

DOI: 10.2298/MUZ1620171R

UDK: 78.072:929 Васиљевић М.

784.4(497.11)(082)

Васиљевићеви зборници народних мелодија: српско музичко благо*

Сања Радиновић¹

Факултет музичке уметности (Београд)

Апстракт

После осврта на кључне доприносе Миодрага А. Васиљевића (1903–1963) развоју српске етномузикологије, ауторка посвећује пажњу свакој од његових дванаест зборничких публикација, од којих су неке (превасходно постхумна издања) у саопштењима претходника биле веома мало заступљене или чак сасвим запостављене. Васиљевићеви наслови разматрају се критички, у хронолошком поретку њиховог објављивања од 1950. до 2009. године. На крају излагања, корпус публикованог материјала сумарно је позициониран у односу на мелографски допринос Васиљевићевих претходника и на онај из потоњег раздобља.

Кључне речи

Миодраг А. Васиљевић, зборници народних мелодија, српски музички фолклор, етномузикологија у Србији, мелографија

Миодрагу А. Васиљевићу (1903–1963) припала је улога, јединствена у историјату регионалне српске етномузикологије, да средином XX века премости две њене велике развојне етапе и обележи их упечатљивим трагом. Прва је међуратна, у којој је српски музички фолклор постао његова животна пасија и у којој је остварио своје ране професионалне подухвате, укоренење у наслеђеним старијим обрасцима. У наредној етапи, започетој након Другог светског рата, током непуних двадесет година овај несвакидашње самопрегорни истраживач досегао је зенит стварања, успоставио нове стандарде дисциплине, зацртао темељне смернице наследницима, и при свему томе немерљиво увећао корпус сакупљене грађе. Управо зато што су сва Васиљевићева постигнућа из тог другог, послератног периода била важна прекретна новина, заснована на његовом великом емпиријском знању и самосвојности, али и усмерена ка савременијим токови-

* Ова студија је резултат рада на пројекту *Музичка и игљачка традиција мултиетничке и мултикултуралне Србије* (бр. 177024), финансираном од стране Министарства просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

¹ radinovicsanja62@gmail.com

ма у науци, он се данас с разлогом сматра „оснивачем модерне српске етномузикологије” (Лубен 1993: 123), а по оцени Младена Марковића чак и личношћу која је у нашој средини прва заслужила да понесе назив етномузиколога у пуном смислу те речи (Марковић 1993: 128–130; 1994: 22–23).

Оно што чини најзначајнија Васиљевићева пионирска достигнућа сажето исказује следећи попис: док су сви његови претходници били превасходно композитори или музички педагози, Васиљевић је у нашој средини прва личност која је по свом основном професионалном одабиру била етномузиколог (што је нарочито видљиво у послератном периоду); иако није остварио обиман научни опус, он се први у историјату наше регионалне науке упустио у озбиљније синтетичке теоријске експликације; први је у транскрипцији и анализи српских народних песама почео да примењује финску методу (1950, скоро исто када и Барток); био је први српски етномузиколог који је у свом самосталном теренском раду почео да користи магнетофон (1951, чим је овај апарат ушао у комерцијалну употребу); оснивање Одсека за музички фолклор на београдској Музичкој академији (1961), институцији у коју је уградио безмало цео радни век (1938–1963), било је понајвише његова заслуга; велики удео имао је и у утемељењу Удружења фолклориста Србије, Савеза удружења фолклориста Југославије, као и Драгачевског сабора трубача.

Најистакнутији од бројних резултата којима је Васиљевић трајно задужио свој народ не улази ипак у категорију претходно наведених пионирских подухвата, већ се очитује у његовом мелографском опусу – остварењу које је у Србији по обиму, захвату и вредности остало непревазиђено све до данашњих дана, и које истовремено, због забележених текстова лирских народних песама, представља замашан допринос и нашој књижевној фолклористици. Тако велика записивачка продуктивност проистекла је из чињенице да је Васиљевић своје прве мелографске кораке остварио још у детињству, да је мелографији остао привржен и у младости, и да је потом његова пуна посвећеност том пољу континуирано трајала више од три деценије, од 1932. па све до краја његовог живота.

Тачан број примера које је Васиљевић до 1951. године транскрибовао директно на терену и оних које је после те временске границе снимиио магнетофоном још увек није познат, јер многи који су похрањени у приватној архивској заоставштини породице и даље су недоступни јавности. Може се претпоставити да је свеукупно реч о неколико хиљада мелодија, при чему до данас публикованих има 3.198 (не рачунајући мањи број оних које су објављиване више пута). Тај драгоцен корпус доступ-

не Васиљевићеве грађе садржан је у чак дванаест публикација зборничког типа (што је до сада и највећи број који се у Србији везује за име једног сакупљача), насталих у временском распону од скоро шест деценија, од 1950. до 2009. године. Прва четири зборника за штампу је припремио сам Васиљевић у последњих десетак година живота, док су постхумна издања плод редакторског труда различитих приређивача. Међу њима највећа заслуга припада Зорислави М. Васиљевић (1932–2009), која је све до смрти са великом преданошћу бринула о етномузиколошкој и другој заоставштини свога оца, настојећи да се његово име и дело не забораве и да се достојно уважавају.²

О Васиљевићевој етномузиколошкој делатности ни до данас није сачињена исцрпна студија, али о њој ипак постоје вредни прилози.³ У њима је, разумљиво, обично много више наглашен ауторов мелографски допринос него научни, који је далеко скромнијег обима. Међутим, постојећи написи углавном се дотичу оне трећине зборничких публикација која је обелодањена за Васиљевићевог живота, док је о постхумним издањима до сада исказано веома мало или готово ништа. Текући преглед израз је намере да се по датом питању понуди потпуна слика, и стога ће на страницама које следе бити размотрени сви Васиљевићеви наслови овог типа, у хронолошком поретку њиховог настајања.

Први Васиљевићев зборник, *Народне мелодије које се ње вају на Космету*, објављен је 1950. године, уједно као првенац у амбициозно планираној серији *Југословенски музички фолклор* (М. А. Васиљевић 1950). Његова појава не само што је обележила почетак ауторовог најзначајнијег стваралачког периода на плану наше науке, већ је отворила и ново поглавље у историјату српске етномузикологије, нарочито када је реч о начину презентације сакупљене грађе и уобличавању публикација овакве врсте. Према сведочењу Зориславе М. Васиљевић, опредељење аутора да прво објави грађу са овог терена није било случајно,

² Драгоцену подршку у тим напорима у неколико наврата пружио јој је Ненад Љубинковић (видети даље). Пажњу завређује и податак да су у Васиљевићев сакупљачки, архивистички и приређивачки рад на разне начине током многих деценија били укључени готово сви чланови његове уже породице.

³ Васиљевићевом делу посвећене су две засебне публикације, настале поводом обележавања годишњица његовог рођења и смрти: цео двоброј 47/48 часописа *Народно стваралаштво – folklor* из 1973. године и зборник радова са округлог стола одржаног 2003. године (Љубинковић и З. М. Васиљевић 2006). Поред поменутог, написано је неколико некролога (Petrović 1963; Dević 1963), енциклопедијских текстова (Plavša 1977; Kovačević 1984, 493–494; Лајић-Михајловић 2006; Марковић 2013) и других засебних саопштења (Z. Vasiljević 1988; Марковић 1993; 1994; Стојановић 2004; Јовановић 2006). Прилози разних аутора постоје и у оквиру Васиљевићевих зборничких публикација (видети даље).

већ је проистекло из његовог далековидог наслуђивања да су Косово и Метохија области „одакле ће Срби најпре да нестају” (М. А. Васиљевић 2008: X).

Зборник садржи обиман и слојевит материјал, сабиран по већим местима са уже територије Косова, из Метохије, Подрима, Горског среза, Биначке Мораве и Средачке Жупе. Многе песме забележене су у Скопљу и Београду, од људи који су потицали са поменутих простора (што ће бити ауторова честа пракса и у вези са грађом из других зборника). Песме су прикупљане од 1932. до 1948. године, с тим што је најинтензивнија мелографска активност текла 1946. и 1947. Управо тада на Космету су се одвијали обрачуни са преосталим снагама албанских балиста, због којих се Васиљевић током једне од својих експедиција налазио чак и у животној опасности (З. М. Васиљевић 1973: 14–15).

Сходно духу епохе, у којој су уз новоотворене хоризонте још увек опстајали и неки из међуратног раздобља, аутор овај зборник није наменио само будућим етномузиколозима, већ и композиторима, извођачима народних песама, ученицима музичких школа ради савлађивања фолклорне интонације, као и љубитељима-аматерима. Књига садржи укупно 526 песама (са варијантама), раздвојених на нотни и текстуални прилог, и плод је сарадње са бројним певачима (претежно православним, у мањем броју и са муслиманима из Горе). С обзиром да је већ и та количина материјала представљала озбиљан издавачки подухват, многе забележене примере инструменталног, као и музицирања шиптарског становништва аутор је планирао за неку будућу публикацију. У вези са етничким пореклом објављене грађе, у новије време замерено му је што је пропустио да у овај зборник уврсти или у Предговору барем помене постојање мелодија турског и ромског живља, јер је тиме довео у питање адекватност његовог наслова (Петан 2010: 254). Грађа је жанровски подељена на две велике целине – у првој су љубавне песме, разврстане према садржају, у другој обредне, чија даља раздеоба тече према функционалном критеријуму.

Оно што у формалном погледу упадљиво разликује ову књигу од малобројних сличних публикација из прве половине XX века, а што ће и надаље бити препознатљива одлика већине преосталих Васиљевићевих зборника, јесте заснованост на три карактеристичне целине. Једна је музиколошка (са резимеом на страном језику), друга нотно-текстуална, док трећу чине пратећи садржаји: аналитички прегледи, регистри певача и песама, речник мање познатих речи локалног говора. Такав формални оквир није био до краја изграђен у претходном раздобљу и далекосежно је утицао на праксу наредних генерација српских етномузиколо-

лога, поставши својеврсни стандард који истрајава и данас.

Важну новину пласирану у косметском зборнику представљали су и почеци примене финске методе, тада први пут аплициране на српској грађи и од стране једног српског аутора.⁴ У то време, свега две године пошто се у загребачким *Muzičkim novinama* појавио текст Винка Жганеца (1890–1976) који је са овом методом упознао југословенску стручну јавност (Žganec 1948), Васиљевић још увек није био присније упућен у све њене компоненте. Стога је у транскрипције унео само дуге лукове којима се изворно означавају уочени мелодијски одељци. Није чак спровео ни један од основних подразумеваних поступака, транспозицију мелодија на заједнички финалис *g*¹, већ га је применио само у аналитичком прегледу тонских низова. Па ипак, ти његови први кораци имају историјску вредност, јер су утиснути у прекретне развојне трајекторије српске етномузикологије.

У овој књизи још истакнутији историјски значај припада контроверзној студији о тоналним основама југословенске народне музике, тачније, њеном првом делу означеном насловом „Тоналне основе нашег музичког фолклора”. Пошавши од колигационих (општих) амбитуса бројних српских народних песама, Васиљевић је извео необичну лествичну конструкцију изграђену суперпонацијама неколико молских тетрахорада везаних синафама, коју је због учесталости прогласио главном лествицом наше народне музике. Уверен да је она својеврсни прежитак античког грчког наслеђа, преношен кроз векове и посредством византијске црквене музике, назвао ју је *античким дуром* и приписао јој чудновата мелодијска и хармонска својства, махом потпуно опозитна онима код модерног дура. У теоријској интерпретацији истих пошао је од чињенице да се у улози лежећих тонова у традиционалној вокалној и, још више, инструменталној пракси најчешће појављују *c*, *f* и *g*. Овај феномен објашњавао је тиме да поменуте тонове „хармонски инстинкт” свирача и певача несвесно препознаје и истиче као особена упоришта, јер се синафе, спојнице тетрахорада који изграђују ову лествицу, остварују управо на њима.⁵ Нажалост, Васиљевић се није зауставио на изнетој констатацији – која несумњиво и данас завређује пуну пажњу етномузиколога – већ се, оптерећен потребом за музичком теоре-

⁴ Годину дана касније публикована је и Бартокова (Béla Bartók, 1881–1945) студија са применом финске методе на српскохрватском материјалу (Bartók и Lord 1951), првом из пера једног страног истраживача (Радиновић 2011: 44–67).

⁵ Експлицитно објашњење изостаје из поменутог текста, али се може наћи на другом месту: „Naša narodna, pretežno jednoglasna melodija, stvorila je iz glavnih tonova skale, iz tonova sinafa, elemente tonične funkcije – **tonus finalis** i njegov preteći ton: dvozvuk u pevanju, odnosno akord u sviranju” (M. A. Vasiljević 1957: 18).

тизацијом и намеран да је изведе по сваку цену,⁶ упустио у замршена спекулативна тумачења (почев од увођења самог концепта колигационог амбитуса), у којима је било и разних других мана. Надаље, поред *антиичкоџ дура*, на сличан начин тумачио је још и *оријентални дур* и *антиички молдур*, варијетете настале путем алтерација унутрашњих тонова тетрахорада, као и *шерцне* изведенице свих побројаних лествичних низова, проистекле из промене места финалиса. На исцрпну јавну критику није се предуго чекало. Појавила се у часопису *Zvuk* 1955. године, написана од стране композитора Миленка Живковића (1901–1964) (Živković 1955), који се у међувремену нашао у улози рецензента за Васиљевићев наредни, санџачки зборник, у коме је требало да буде објављен наставак његових теоријских промишљања. Спроводећи таксативну анализу Васиљевићевих ставова, Живковић их је проценио као спекулативан теоријски конструкт и на крају донео закључак да је Васиљевић „непоколебљив у заблуди” и да „по количини и вредности резултата Васиљевић теоретичар далеко заостаје иза Васиљевића мелографа” (исто: 156).⁷ Другонаведеним исказом је у најкраћем уједно антиципирао оно што као вредносни суд о целокупним Васиљевићевим достигнућима на пољу етномузикологије опстаје и данас, с том разликом што актуелни поглед на ствари одликује далеко више поштовања и благонаклоности него што су их испољили Васиљевићеви савременици према његовим поривима и самопрегорним напорима, и што данас постоји разумевање да „...његова појава премошћује време недвосмислене оптерећености дур-мол комплексом, и данашње време у коме се теоријска мисао темељи на помно сагледаним чињеницама” (Стојановић 2004: 11). Нажалост, стара сенка оштрих критика и данас заклања многа друга Васиљевићева вредна запажања, претпоставке и закључке изнете у оквиру ове његове студије. На ауторство поменутог доприноса временом је пао неоправдани заборав, упркос томе што је одавно постао део самих темеља српске етномузиколошке мисли.

⁶ Део разлога за то треба приписати његовим размишљањима о адекватним хармонским решењима при уметничкој обради народних мелодија, што су рефлекси познатих преокупација из међуратне епохе, када су се мелографским послем бавили првенствено композитори.

⁷ На Живковићеву критику пуну ироније Васиљевић је јетко одговорио 1957. године (М. А. Vasiljević 1957). Аргументи које је изнео ипак нису били довољни да његове идеје буду прихваћене међу српским етномузиколозима. Али, првенствено захваљујући истрајним настојањима Зориславе М. Васиљевић, дугогодишњег професора солфеђа и методике наставе солфеђа на ФМУ у Београду, основне поставке ове теорије су се код неких њених наследника уградиле у наставу нотног певања на основама традиционалног музичког наслеђа (Јовић-Милетић 2008; 2010; 2010а; 2011; Зеновић 2014).

Зборник *Народних мелодија из Санџака* (М. А. Васиљевић 1953), прикупљаних на оба државна подручја ове велике области, српском и црногорском, био је такође резултат Васиљевићеве дуготрајне мелографске активности, коју је остварио од 1932. до 1951. године, у готово идентичном временском распону као у случају бележења материјала и за претходну и за наредну публикацију. Објављена грађа нешто је мањег обима у односу на све што је било транскрибовано на терену, јер су записи из 1934. и 1935. године страдали у пожару на београдској железничкој станици за време бомбардовања 1941. године.

И у овој књизи налази се врло обиман материјал. Када се уброје и варијанте, реч је о равно 500 примера слојевите и шаролике грађе Срба и Бошњака, сабираној углавном у варошкој средини, а уобличеној у дуготрајним процесима сложених културних и етничких стапања, на простору који је одувек био стециште и раскршће, иако је његов политички статус кроз историју варирао између пограничног, транзитног и унутрашњег. Зато не изненађује што поред оних који су изданак локалног тла, материјал обухвата и примере пореклом са Косова, из Црне Горе, Босне, па чак и Војводине и Хрватске (приспеле вероватно посредством аустроугарских војника, који су после Берлинског конгреса у Санџаку били стационирани скоро три деценије).

Управо у овом зборнику, првом од три из серије Посебних издања Музиколошког института, дошла је до изражаја забрана публиковања наставка текста о теорији тоналних основа. Планирана студија надомешћена је једним мањим двојезичним терминолошким речником (на српском и француском), у коме је аутор своје идеје само делимично могао да изнесе, углавном понављајући оно што је у претходној већ исказао, уз понеку корекцију и допуну спроведену на основу уважавања рецензентских примедби.⁸ Саму систематизацију грађе успео је ипак да изведе према тоналном критеријуму, пошавши од поделе на дијатонику и хроматику. У оквиру првопоменутих групе, даље разврставање почива на лествицама које је Васиљевић раније конструисао и именовао, па тако и овде налазимо његов *антички квинтни дур*, *оријентални дур*, *иџерни дур* и *оријентални молдур*. У склопу датог речника, обимом и значајем издваја се део посвећен вокалном двогласу или *диафонији* (термин који примењује Васиљевић), обogaћен извесним бројем илустративних транскрипција из разних крајева друге Југославије. Био је то први озбиљнији захват у ову тематику остварен у нашој средини, чија је вредност неоспорна већ и по томе што је у Васиљевићево време постојало

⁸ Примерице, под сугестијом Миленка Живковића допунио је назив своје основне лествице придевом „квинтни”, те ју је отада именовао *античким квинтним дуром*.

једва пар десетина записа српског двогласног певања. Ипак, ни овај текст, ни сама грађа зборника, не заступају санџачко двогласно певање (изузев преко два једноставна примера старијег слоја и једног *на бас*). Аутор је у Предговору навео да двогласно певање на датом подручју постоји, али да југословенском вокалном двогласу намерава да се исцрпно посвети у некој другој прилици, вероватно имајући у виду тада тек отворене могућности употребе магнетофона у етномузиколошком теренском раду,⁹ која би га ослободила тешко изводљивог задатка транскрибовања двогласних песама директно на терену. Нажалост, због премало година живота које су стајале пред њим, поменути студију није доспео да оствари, као ни многе друге које су му биле у плану.

У санџачком зборнику све су мелодије транспоноване на заједнички финалис g^1 , што заједно са стилизованим дугим луковима за фразе и унутар њих исписаним анализама форме и каденцијалних тонова сведочи о знатно потпунијем усвајању принципа финске методе, као и о начину њене примене најсличнијем Жганчевом. Овакве карактеристичне, анализама допуњене транскрипције остаће препознатљиво обележје свих наредних Васиљевићевих зборника објављених до 1967. године.

Иако је прикупљање македонских народних песама везано за саме почетке ауторовог професионалног ангажовања на пољу етномузикологије,¹⁰ македонском мелосу посвећена је тек његова трећа књига, *Народне мелодије које се њевају у Македонији* (М. А. Васиљевић 1953а), која је истовремено друга и последња у серији *Југословенски музички фолклор*. Година њеног објављивања је иста као у претходном случају, с тим што у хронолошком поретку примат ипак припада санџачком зборнику¹¹ (иако је македонски по свим својим карактеристикама далеко ближи првонасталом, косметском).

Представљене су већином македонске варошке мелодије, са варијантама укупно 422. Скоро све су једногласне, док је двоглас заступљен само једним примером. Грађа за овај зборник сабрана је од 1932. до 1950. године. Континуитет и резултате Васиљевићевог сакупљачког рада и овога је пута увелико омео Други светски рат, не само зато што се у ратном раздобљу мелографски посао није могао лако одвијати, већ и стога што је обиман материјал, који је Васиљевић од 1932. до 1937. са много труда забележио од својих скопских ђака, као и на терену у околини

⁹ Подсећамо, изузев Косте П. Манојловића у међуратном раздобљу, фонографом се у Србији није користио ниједан наш етномузиколог.

¹⁰ Сматра се да је Васиљевићево пуно етномузиколошко деловање започело 1932. године, за време његовог првог наставничког намештења у Скопљу.

¹¹ То се јасно види по томе што се у македонском зборнику Васиљевић на њега неколико пута позива као на већ објављену публикацију.

Скопља и у широј Македонији, углавном такође страдао за време бомбардовања 1941. године, заједно са његовим другим драгоценим рукописима. Зборник је утемељен на сачуваној грађи мијачке етничке групе – записаној током 1938, последње године Васиљевићевих теренских путовања по Македонији – коју је аутор у Предговору назвао „основном грађом”. Тај материјал је после рата употпунио бројним примерима транскрибованим у Београду, према певању досељеника из разних македонских крајева.

Публикованом грађом обухваћени су многи делови Македоније, али не у сразмерном односу. Највише песама потиче из Галичника, затим Кичева, Скопља, Берова и Прилепа, док је мањи број из Кавадара, Радовишта, Тетова, Крушева, Велеса, Битоља, Струмице, Охрида, Кратова, Дебра, Ђевђелије, Куманова и Струге. Упадљиво је да се велика већина овог материјала везује за области уз границу са Србијом и за оне које су од давнина настањене Мијацима, становницима западне Македоније са планинских страна у сливу реке Радике, и Брсјацима, житељима средишњег и југозападног дела земље, из битољско-прилепске котлине. Те суседне и међусобно не наклоњене словенске етничке групе познате су историји још од времена насељавања Словена. Захваљујући ратничком темпераменту и ендогамији, оне су кроз многа столећа у доброј мери очувале карактеристичне антрополошке црте, самосвојност и оштре одлике изоловања и одвајања, а у обичајном животу, предањима и топонимији још и бројне трагове свог српског порекла и прехришћанског наслеђа (упркос томе што се временом део становништва исламизирао, поготово мијачког) (Џвијић 1987: 449–457; Smiljanić 1924; Smiljanić-Bradina 1930; 1931). Имајући све наведено у виду, као и чињеницу да је Васиљевић у својим осталим зборницима био посвећен искључиво музичком наслеђу српског етноса (без обзира на територијалну или верску припадност казивача), тешко је поверовати да је само пуки случај што међу грађом из ове књиге изразито преовлађују примери са простора који су етнички и историјски најтешње повезани са Србијом. Пре ће ипак бити да је по датом питању пресудила ауторова свесна намера, иако то у тексту нигде није поменуто – што свакако није ни могло бити учињено, с обзиром да у годинама после Другог светског рата, као што је опште познато, залагање за српске националне интересе не би наишло на добар пријем код заступника владајућег режима. Штавише, лако је могло бити приписано инкриминисаним великосрпским побудама из минулих раздобља, утолико пре што су током прве половине XX века, када је експанзија према Солуну била део државне политике Краљевине Србије и Краље-

вине Југославије (Jezernik 2007), сви истакнути Васиљевићеви претходници били веома посвећени мелосу „српског југа”.¹²

У вези са претходно поменутиим, пажњи се намеће чињеница да је српска имена и презимена носило скоро 80% певача чије су интерпретације утемељиле македонски зборник. Данас је веома тешко просудити да ли су она сведочанство о томе да је Васиљевић настојао да ангажује већином припаднике српске народности, или пак о томе да се махом радило о људима који су пре Другог светског рата били на силу посрбљени (Jezernik 2007: 211–218). Узгредне ауторове напомене из Предговора и регистра „Територија и певачи” дискретно откривају да је међу његовим казивачима засигурно било људи такве судбине. Јер, у новом времену и у новој држави – тадашњој ФНРЈ у којој су Македонци били признати као народ настањен у конститутивној Народној Републици Македонији – неки од њих повратили су својим именима и презименима првобитну форму, коју аутор у највећем броју случајева ипак није био у могућности да дозна током припреме рукописа за штампу.

За разлику од зборника мелодија са Космета, жанровски дијапазон овде није добио значајнију пажњу и видљив је једино кроз напомене дате уз текстове песама и кроз регистар „Текстови по врстама”. Али зато, слично концепцији првонастале књиге, и македонски зборник садржи музиколошку студију посвећену одабраном параметру музичке структуре, из чега производи и сисематизација читаве нотно-текстуалне грађе. Овога пута у фокусу је била особена музичка метрика, једна од најупечатљивијих карактеристика македонског мелоса, која је подстакла Васиљевића да сачини текст под насловом „Трохејски метрички облици у музичком фолклору народа Југославије”. Студија налази упориште у полазним констатацијама да је наша (југословенска) народна музика „...задржала своје давнашње особине, ритмичку доминацију, која ставља себи у службу све њене компоненте: *шексѝ*, *хармонију*, *мелизмаѝику*, *форму*, па чак и *ѝонски колорѝи*”, и да метрика те народне музике „носи у себи своје говорно порекло”, тако што „...у нашим народним мелодијама има превагу метрика народног песничког говора, који је врло близак акценатским одликама народног прозног говора”

¹² Већ и само одређење територије Јужне Србије у међуратном раздобљу довољно говори о томе какав је тада био статус Македоније: „Prve južnoslovenske oblasti (...) jesu Severna i Južna Srbija. Severnu čini predjašnja kraljevina Srbija od pre Svetskog Rata, a Južna Srbija obuhvata Staru Srbiju i severni deo Makedonije. **Staru Srbiju** čini poimence ceo raniji Novopazarski Sandžak, cela Kosovsko-metohiska Oblast, i predeli oko Tetova, Skoplja, Kratova i Kočana, a ostatak Južne Srbije spada u **Makedoniju** (sa gradovima Štipom, Velesom, Prilepom, Ohridom, Bitoljem i Strumicom)” (Erdeljanović 1924: 330).

(М. А. Васиљевић 1953а: XVIII–XIX). Окосницу студије чини систематизација две врсте тактова, простих и сложених, односно *монојодија* или *мејара* (дводела и тродела), и *полијодија* изграђених удруживањем једнаких или неједнаких *мејара* (из чега проистиче постојање *равнослужних* и *мешовитих* тактова). *Полијодије* су подељене на седам врста, од *дијодија* (двосложја) до *октојодија* (осмосложја), врсте на класе, а класе на акценатске слике. Све категорије редом су описане и коментарисане, илустроване метроритмичким обрасцима и нотним примерима, и на крају уклопљене у обухватну пирамидалну шему Паскаловог троугла. Разматрања заокружује додатак у коме су изложена ауторова прелиминарна опажања о симетрији метричких облика, занимљивој теми која до данас, нажалост, није подстакла већу пажњу српских етномузиколога.

Процењивана из савремене перспективе, Васиљевићева студија о метрици више је од историјског него од научног значаја, и засигурно очитује извесне недостатке: неадекватан наслов,¹³ неразрађеност обиља емпиријски заснованих натукница, непотребно прибегавање математичким моделима. Па ипак, будући да је у знатно мањој мери оптерећена теоријским конструктима, она се може сматрати далеко успелијом од теорије тоналних основа. Васиљевићево пребогато теренско и мелографско искуство ишчитава се са сваке странице и потиरे поменуте мањкавости ове студије, која је у нашој средини све до данас остала и један од веома ретких етномузиколошких прилога о питањима ритма и музичке метрике.

Народне мелодије из лесковачког краја, последња међу зборничким публикацијама које је Васиљевић до краја сам уобличио и припремио за штампу, уједно је последња књига објављена за његовог живота и друга у низу оних које су проистекле из издавачког ангажмана Музиколошког института (М. А. Васиљевић 1960). Издваја се од свих осталих по томе што у највећој мери садржи грађу сеоског порекла, помно сагледану у контексту традиционалног народног живота.

У селима лесковачке области Васиљевић је боравио 1950. године и са својих путовања донео је 416 мелографских записа, праћених знатно већим бројем текстуалних варијаната. У живој пракси или сећањима казивача тада још прилично витална обредна песма ових простора, посебно она из домена календарског циклуса обреда, подстакла је аутора на велики научни заокрет. Систематизацију материјала сада је спровео на основу жанровског критеријума, ослањајући се доследно на поделу пе-

¹³ Остало је сасвим нејасно због чега је у њему поменут трохеј, који не представља ни једини ни доминантан метрички однос међу онима о којима се говори у студији.

сама према функционалном жанру и посматрајући их као део синкретичне целине коју изграђује спрега мелодије, текста, плеса, обредних радњи, костима, и свега другог што чини обредни систем. Тај контекстуализовани приступ, који обухвата краће описе обреда и обичаја, као и разне компаративне коментаре и друга вредна запажања, одразио је с једне стране Васиљевићево научно сазревање одмицањем од „кабинетских тема”, а са друге успостављање чвршће везе са етнографијом и смерницама које је још почетком XX века наговестио својим зборником из Левча скромни учитељ Тодор Бушетић (Бушетић 1902). Ове чињенице представљају важан део разлога због којих је Младен Марковић констатовао да Васиљевића треба сматрати првим правим српским етномузикологом (Марковић 1993: 128–130; 1994: 22–23; 2013: 131). Поврх свега, према оцени Ненада Љубинковића (alias Халил Лубен), Васиљевићев приступ забележеном корпусу лирских песама из лесковачког краја имао је значајног уплива и на књижевну фолклористику, јер: „Предложивши поделу на календарске и на некалендарске обредне песме, Васиљевић је пољуљао из основа све ’уобичајене’ систематизације и класификације народне лирике” (Лубен 1993: 119).

У вези са лесковачким зборником треба такође нагласити да је он једини који је у целини урађен двојезично, на српском и француском језику. По први пут у зборничком опусу овог аутора, у публикацију је унета вредна фото документација, као и географска карта са приказом места обухваћених теренским истраживањима.

После његовог прераног одласка 1963. године, прва Васиљевићева постхумно објављена књига био је капитални зборник под насловом *Народне мелодије Црне Горе* (М. А. Васиљевић 1965), у његовом опусу уједно трећи и последњи из серије Посебних издања Музиколошког института. С обзиром на количину прикупљеног материјала, ова књига задуго је представљала најобимнији извор црногорске музичке грађе, а сама Црна Гора кроз њу се указала као најшире обрађено подручје у Васиљевићевом целокупном мелографском завештању. Јер, публикација садржи чак 568 примера, из многих области: са Цетиња, из Титовграда, Никшића, Дурмитора, Санцака, Боке Которске, Паштровића, Бара, Андријевице, Марсенића Ријеке, Гусиња и околине, Колашина и околине, и на послетку из две црногорске енклаве, Петровог Села код Кладова и Пероја у Истри (са седам двогласних записа). Зборник закључују партизанске, као и песме обнове и изградње. Књига је проистекла из Васиљевићевих истрајних теренских подухвата остварених између 1948. и 1959. године, које му је после 1951. увелико олакшала употреба магнетофона.

Црногорски зборник пружа непобитно сведочанство о великом лирском богатству вокалне баштине са датих простора, за коју се често лаички мисли да је примарно заступа епски израз праћен гулама. Са друге стране, објављена грађа свакако потврђује њене узане жанровске оквире, као и сродност сведеног црногорског вокалног идиома са опорим музичким језиком гусларског наслеђа. С обзиром да Васиљевић није стигао да рукопис до краја припреми за штампу, публикација је остала без планиране „студије о стиху”¹⁴ и без ауторових других драгоцених коментара који би иначе засигурно пратили приложене записе. Уместо свега тога, читалац налази само скромно уводно слово редактора издања Стане Ђурић-Клајн, „Миодраг Васиљевић и његов рад на прикупљању црногорског музичког фолклора”, са уопштеним освртом на резултате претходних етномузиколошких истраживања Црне Горе, на садржај зборника и околности везане за његов настанак. После лесковачког, ово је још једини који садржи географску карту, али обиђена места на њој нису означена, што је вероватно такође последица околности да Васиљевић припрему свог рукописа није доспео да приведе крају.

Краћи уводни текстови приређивача отварају и другу Васиљевићеву постхумно публиковану књигу, *Југославские народные песни из Санджака (записаны от народного певца Хамди Шахинпашича)*, објављену у Москви две године касније, на руском језику и у редакцији композитира Сергеја Васиљевича Аксјука (Сергей Васильевич Аксук, 1901–1994; Василевич 1967). Она је особена не само по томе што је проистекла из међународне сарадње (коју је подстакло познанство Васиљевића и Аксјука са једног од конгреса фолклориста Југославије), већ и због разних других разлога. Пре свега, то је у нашој етномузикологији први и до данас један од ретких примера обимних монографија посвећених једном извођачу – садржи 300 старих лирских песама, претежно севдалинки, са репертоара изузетно даровитог пљеваљског народног певача Хамдије Шахинпашића (1914/16–2003). Од посебног је историјског значаја и као резултат Васиљевићевог теренског рада у коме је он по први пут самостално користио магнетофон, снимајући овог певача у свом стану у Београду 1951. године¹⁵

¹⁴ Вероватно је реч о студији посвећеној морфологији певаног текста народних песама, којој су повод могла пружити карактеристична обележја саме црногорске грађе – слично као што су то у вези са косметским зборником биле тонске основе, а у вези са македонским упадљиве специфичности ритма и метра.

¹⁵ Претходна употреба магнетофона у ове сврхе, уједно прва у српској етномузикологији, догодила се исте године у Боки Которској, када је екипа новооснованог Музиколошког института САН, у којој се као спољни сарадник налазио и Васиљевић, спроводила тимско теренско истраживање (Лајић-Михајловић 2010: 142).

(што је и документовано фотографијом приложеном на почетку књиге).

Хамдија Шахинпашић је од детињства патио од тешког оштећења вида. Понајвише усмерен на слушање, још као дечак лако је усвојио многе песме од мајке Шерифе, чувене по изузетном певачком умећу. Она их је као дете научила од босанских бегова, људи непокорних аустроугарском режиму уведенком после Берлинског конгреса (Maglajić 2002), који су услед тога, баш као и њена породица, били део таласа мухаџира избеглих из Босне и Херцеговине и досељених на турску територију у Пљевља. Са тим миграцијама, у Санџак су доспеле многе муслиманске песме из БиХ (мада, познато је, интензивна културна размена међу муслиманима на поменутих просторима тече још од продора Турака у XV веку, а одвија се и данас). Захваљујући одличној меморији, истрајном интересовању и ванредним гласовним могућностима, Шахинпашић је временом веома проширио свој репертоар, који је увелико прешао оквире Санџака. Будући образован човек, свестан вредности примљеног наслеђа и чињенице да оно полако ишчезава, помно је настојао да га сачува и пренесе млађим нараштајима.

Због Васиљевићеве преране смрти, и ова књига лишена је његове студије о комплексном и занимљивом материјалу – који се иначе природно надовезује на зборник мелодија из Санџака и од њега далеко потпуније заступа муслиманско наслеђе са тих простора – а недостају и очекивани коментари уз поједине нумере. Нотни записи, по природи ствари прилично захтевни, нису уопште систематизовани, већ се смењују у недокучивом поретку, који можда одговара редоследу снимања или транскрибовања грађе. Захваљујући преводима песама на руски језик, и велико поетско богатство објављеног материјала постало је доступно руским читаоцима. А преко краћих уводних излагања Радмиле Петровић омогућено им је да се упознају са основним чињеницама о Васиљевићу и његовом несвакидашњем казивачу.

Последња збирка публикована у деценији Васиљевићевог одласка сасвим је малог обима – садржи 23 нумере са репертоара чувене Малике Јеминовић Коштане (1872?–1945), већином песама и неколико игара. Објављене су 1969. у *Врањском гласнику*, у тексту „**Коштанине песме (по запису Миодрага Васиљевића)**”, трудом Зориславе М. Васиљевић која се тада по први пут нашла у улози самосталног приређивача очевих рукописа (З. Васиљевић 1969). Најранији сусрет са овом певачицом Васиљевић је имао још у детињству, док је 1911. био на лечењу у Врањској Бањи. Потом је у млађим годинама, од 1922. до 1932, кроз неколико наврата од Коштане забележио педесетак песама и игара, али је више од

половине те грађе страдало у већ помињаном пожару током бомбардовања Београда 1941. године. У кратком тексту који претходи Васиљевићевим записима публикованим у факсимилу, Зорислава М. Васиљевић је изложила основне чињенице о настанку збирке и спровела краћу анализу нумера са становишта тоналних основа, музичке и стиховне метрике. Установила је да је реч о варошком наслеђу пореклом из Враћа, Македоније, Призрена и Војводине, које се у погледу жанра своди на љубавне и свадбене песме, баш као што се и могло очекивати од репертоара једне полупрофесионалне ромске певачице тога времена.

Године 1927, Коштана је на наговор адвоката судски захтевала од Боре Станковића (1876–1927) део тантијема од приказивања његовог славног позоришног комада, за који је писцу пружила непосредну инспирацију. О поменутом судском спору, који је на крају изгубила, извештавале су разне тадашње новине.¹⁶ С обзиром да се Васиљевићева мелографска активност одвијала у том истом деликатном раздобљу и да Коштана није одмах пристала на сарадњу, овај успешан подухват може се сматрати још једном потврдом његовог осведочено вештог и присног опхођења са казивачима.

Наступила је скоро тридесетогодишња пауза пре него што је 1996. јавности поново предат део Васиљевићевих архивских записа. У намери да издвоји материјал који ће бити и музички и текстуално вредан антологије, који ће младим нараштајима представљати надахнуће за усвајање фолклорног музичког језика својих предака, и који ће им уједно пружати дидактичку основу за његово постепено савлађивање, Зорислава М. Васиљевић објавила је књигу означену поетичним насловом *Српско музичко благо – цвeтник српских народних ђесама* (З. М. Васиљевић 1996).¹⁷ Та неуобичајена етномузиколошка публикација не садржи само Васиљевићеве до тада необјављене записе, већ и неке који су били познати од раније, као и транскрипције које потичу од самог приређивача и од појединих знаменитих српских мелографа: Стевана Ст. Мокрањца (1856–1914), Владимира Р. Ђорђевића (1869–1938), Косте П. Манојловића (1890–1949),

¹⁶ Видети:

<http://www.digitalna.nb.rs/wb/NBS/novine/politika/1927/03/13#page/5/mode/1up>;
<http://riznicasrpska.net/knjizevnost/index.php?action=printpage;topic=403.0>; Kadić 2005.

¹⁷ Пажњу завређује чињеница да је само годину дана раније у нашој земљи преношење традиционалног музичкофолклорног наслеђа на млађе генерације уведено у образовни систем, оснивањем Одсека за српско традиционално певање и свирање у београдској Музичкој школи „Мокрањац”. Случајно или свесном намером приређивача, појава ове књиге коинцидира поменутом догађају, као и ревитализацији српске народне песме и општем јачању српске националне свести после распада друге Југославије 1990-их година.

Владе Милошевића (1901–1990) и Љубинка Миљковића (1931–2004). Ипак, од укупно 100 примера ове мале антологије, већину од чак 72 мелодије забележио је сам Васиљевић у разним крајевима Србије, између 1922. и 1947. године, а од тога је 44 у датој прилици објављено по први пут. Уместо уобичајеног свођења на заједнички финалис g^1 , записи су дати на тонским висинама које погодују поступности дидактичког процеса. Као што је наглашено у Предговору, састављеном од текста Ненада Љубинковића „Откривање српске музичке баштине или завештање мелографа” и Речи приређивача, образовна сврха усмерила је и зналачки изведен одабир песама различитих жанрова, поредак примера од једноставнијих ка тежима, унос краћих биографских белешки о заступљеним мелографима (мада омашком не и оних о Манојловићу), и избор фотографија које приказују неке од тих људи и поједине њихове гласовите казиваче. У том последњем сегменту такође доминирају лик и дело Миодрага А. Васиљевића, саобразно чињеници да је цео зборник управо и настао њему у спомен.

Драгоцени Васиљевићев зборник песама са репертоара Хамдије Шахинпашића био је деценијама тешко приступачан југословенској јавности. Чак ни неке институције експлицитно посвећене музичком фолклору не поседују оригиналан примерак, већ тек понеку лошу копију старог московског издања. При том, поменута публикација је у стручним круговима детаљније разматрана само у ретким приликама, и то углавном у муслиманској средини (Softić 1991; Maglajlić 2002). Вођени намером да књижевно и музички вредан корпус традиционалних песама са репертоара свог изузетног суграђанина учине широко доступним, припадници Завичајног клуба Пљевљака и пријатеља Пљеваља из БиХ објавили су поново Васиљевићев зборник у Сарајеву 2002. године, али у доста другачијој форми и под измењеним насловом: *Po Taslidži pala magla (Narodne pjesme iz Sandžaka po pjevanju: Hamdije Šahinpašića iz Pljevalja)* (Šahinpašić 2002). Нажалост, добра замисао није добила достојну реализацију, пре свега зато што се име знаменитог етномузиколога није нашло ни на корицама књиге, ни у импресуму, већ је његов кључни удео у настанку зборника сасвим маргинализован, свођењем на један једини помен у реченици којом отпочиње поговор Нијазије Коштовића (у њој је Васиљевић чак и нетачно одређен као академик): „Čudno je to da su ove pjesme, zalaganjem akademika Miodraga Vasiljevića, putem Akademije nauka i umjetnosti SSSR-a ušle u svjetsku umjetničku baštinu muzičke kulture, a da kod nas ne samo da nisu objavlјivane već nije zabilježen nikačakv trag o ovom narodnom stvaralaštvu univerzalne vrijednosti” (Šahinpašić 2002: 170). Књига надаље не садржи никакав стручни коментар о пуб-

ликованом музичкофолклорном материјалу – приложени написи указују само на важније историографске и податке у вези са етногенезом пљеваљског муслиманског живља, на основне чињенице о раду ансамбла Пљеваљски тамбураши и на оне из животописа Хамдије Шахинпашића (које потписује Есад Софовић).

Поновљено издање унеколико се разликује од првобитног, при чему су промене спроведене без икаквог образложења. Разумљиво је што су изостали преводи песама на руски и што је текст испод нотних записа исписан латиницом, у складу са одабиром писма за целу публикацију. Међутим, остало је сасвим нејасно због чега су поједини текстови дати у нешто другачијим варијантама и зашто су четири примера потпуно изостављена. Ипак, овај зборник је и даље у пуној мери Васиљевићево мелографско дело, јер све друго у вези са забележеном грађом проистиче из његове првобитне верзије – неизмењен је остао поредак примера, а такви су и сами нотни записи, преузети у фототипском виду, заједно са карактеристичним Васиљевићевим анализама форме и каденцијалних тонова.

Већ следеће године појавило се још једно поновљено издање. Предани приређивач очевих радова, Зорислава М. Васиљевић, одабрала је да обележавање 100-годишњице Васиљевићевог рођења и 40-годишњице његове смрти крунише насловом *Народне мелодије с Косова и Мејтохије* (М. А. Васиљевић 2003). Та мозаична публикација не представља само репринт ауторовог првог и најзначајнијег зборника, већ његову измењену и у приличној мери допуњену верзију. Осим наслова, промене се тичу редоследа делова књиге, као и исписивања текстова песама испод припадајућих мелодија. Неколико новоунетих сегмената различитог је ауторства. Међу њима далеко највећу важност има поглавље под насловом „Структура тонских низова у нашој народној музици”, што је Васиљевићева прерада и наставак његове студије о тоналним основама. То је управо онај текст који су рецензенти санџачког зборника грубо одбацили и који је овде дочекао своје прво објављивање после читавих пола столећа. Тиме се пред стручном јавношћу напокон отворила могућност да у целини појми не само Васиљевићева теоријска размишљања о питањима која су закупљала највише његове научне пажње, већ и да разуме пуну меру у којој му је било ускраћено да своја сазнања и ставове обелодани за живота. Јер, тек се из овог написа, ма колико у основи спорног, сагледавају разне дотад непознате чињенице: Васиљевићева упућеност у етномузиколошку литературу која се тиче поменутих питања, повезаност теорије са његовим сазнањима о народном двогласу, његове претпоставке о развоју *ојкања* из *еџања* и уопште о пореклу двогласа на про-

сторима друге Југославије, типологија народног двогласа, разматрање везе између вокалне дијафоније и инструмената са лежећим тоновима, ставови о адекватној хармонизацији при уметничкој обради народних мелодија, и др. Са поменутих поглављем непосредно кореспондира придодат коауторски текст Мирјане Вукичевић-Закић и Сање Радиновић, „Васиљевићева табела лежећих тонова”, што је критички коментар о једној рукописној радној шеми која је вероватно била исходишни нацрт за многе Васиљевићеве претпоставке и закључке, будући да сумира његова сазнања о лежећим тоновима у традиционалном музичком наслеђу народа централне и динарске зоне Балкана, као и панонских области друге Југославије. У завршници књиге налазе се још три додатка. Први је проширени резиме теорије тоналних основа на енглеском језику, написан од стране приређивача. Други чини Поговор Ненада Љубинковића, који сажету оцену Васиљевићевог укупног деловања на плану етномузикологије заокружује апелом за објављивањем његових сабраних дела, као угаоног камена српске националне културе и непроцењиве потпоре нашем опстанку. Завршна Реч приређивача осврће се на нагло нестајање српске музичке баштине на Косову и Метохији у другој половини XX века, условљено погубним политичким потезима комунистичке власти према јужној српској покрајини.

Обимна публикација од 340 Васиљевићевих записа¹⁸ махом из централних делова наше земље, означена насловом *Зайиси народних њесама – Србија* (М. А. Васиљевић 2008), последња је у низу оних које је стигла да приреди Зорислава М. Васиљевић. И та је књига била редакторски подвиг своје врсте, с обзиром да обелодањује веома хетероген и до тада углавном несређен материјал – бележен у врло дугом раздобљу, од 1922. до 1956. године, и при том у разним околностима, обично без планираног истраживачког циља (што је у бројним случајевима проузроковало изостанак важних пратећих података).

Иако ова грађа пружа пресек сеоског и семируралног вокалног наслеђа из многих крајева Србије, најпотпунија слика стиче се о некадашњем репертоару Темнића, крушевачког краја и Ресаве.¹⁹ Посебна драг публикације огледа се у томе што у њој

¹⁸ У Предговору се грешком помиње да књига садржи 400 мелодија (М. А. Васиљевић 2008: VIII), што се вероватно догодило услед изостанка њихове нумерације.

¹⁹ Осим из наведених, примери потичу из разних других области: Рашке, Ужица, Чачка, Ваљева, Мионице, Јадра, Тамнаве, Мачве, Копаника, Расине, Левча, Груже, Белице, Лепенице, Јасенице, Космаја, Поморавља, Смедерева, Подунавља, Врања, Грделичке Клисуре, Власотинца, Лесковца, Прокупља, Ниша, Сврљига, Пирота, Димитровграда, Уба, Обреновца, Београда, Земунa. Мали број записа је из Војводине и са Косова, а код неколико десетина недостаје податак о географском пореклу.

има доста песама које су Васиљевићу извели чланови његове породице, пре свих мајка Даринка, његов први казивач. У књизи се нашло и 50 од раније објављених мелодија (22 Коштанине и 28 оних које су претходно публиковане у антологији *Српско музичко блазо*), па тако укупан број тада први пут обелодањених Васиљевићевих записа износи заправо 290. Новину у односу на профил ранијих зборника чини десетак примера двогласног певања (и старијег и новијег вокалног слоја), као и инструменталног музицирања.

Будући да овај хетерогени материјал није било могуће систематизовати на неки од уобичајених начина, приређивач је одабрала потпуно нов и оригиналан критеријум – тон иницијалиса. При том се групе песама смењују у књизи оним редом који постепено, почев од иницијалиса *c*¹ па све до иницијалиса *f*², реконструише лествицу *антички квинтни дур*. Зорислава М. Васиљевић је у свом Предговору могућност да се уопште успостави овакав поредак, као и преовлађујуће висине иницијалиса у датом музичкофолклорном материјалу, интерпретирала као непобитну потврду исправности Васиљевићеве теорије тоналних основа, у коју је непоколебљиво веровала до краја живота.

На завршетку зборника, мимо главног корпуса грађе, налазе се две мање засебне целине. Прву чини необична руковет „бугарско-српских” примера из Ресаве (укупно 19), са краћим освртом Ђорђа Перића на географске оквире, етнички састав и етнолошка истраживања области, на оскудне мелографске доприносе Васиљевићевих претходника и на неколико карактеристичних текстова забележених ресавских песама. Други прилог састоји се од поново објављених Коштаниних мелодија (укупно 22)²⁰. Краћи Поговор и у овој књизи потписује Ненад Љубинковић.

Последњи до сада објављен Васиљевићев зборник садржи свега 109 записа (са варијантама). Означен је насловом *Народне њесме из Војводине* и једини је у овом замашном низу који је на себи својствен начин приредио Драгослав Девић (М. А. Васиљевић 2009). Књига је остварење престижних издавача – у Новом Саду објавила ју је Матица српска у сарадњи са Заводом за културу Војводине, а на основу рукописа који је Васиљевић много година раније оставио Војвођанском музеју. Грађу претежно чине песме из Срема, у мањем броју из Бачке и Баната. Транскрибоване су директно на терену између 1939. и 1952. године, што ову публикацију повезује са прве три, мада објављене знатно раније. Примери су разврстани жанровски и употпуњени Ва-

²⁰ У односу на већ разматрану публикацију у којој су Коштанине песме објављене први пут (З. Васиљевић 1969), из *Србије* је, вероватно омашком, изостао један пример.

сиљевићевим и Девевићевим коментарима. Занимљивост је да су својим певањем уобличићу овог зборника у доброј мери допринеле и неке познате заслужне личности: академик Јован Туцаков (1905–1978), чувени фармаколог; Милица Илијин (1910–1992), етнокорееолог, научни сарадник Музиколошког института САНУ; Веселинка Станковић (?–?), послератна радијска певачица посвећена војвођанском мелосу.

Девевићево краће уводно слово састоји се из Предговора, који углавном сумира жанровске и морфолошке карактеристике примера, и Белешке о аутору. Књига је приређена на изразито приступачан начин, како би структура песама била лако разумљива и ширем кругу заинтересованих читалаца.

Иако је понекад размишљао као човек предратног раздобља (поготово онда када је имао у виду потребе композитора националне оријентације), Васиљевић је, за разлику од скоро свих својих претходника, прикупљању народних мелодија приступао са пуном свешћу научника, чији је основни задатак да сачињеним записима утемељи базу за истраживачки рад, у свом и будућем времену. Осим тога, кроз сопствену праксу показао је да сабране народне мелодије није сматрао само музејским сведочанством о традиционалној музичкофолклорној баштини српског народа, већ и вредним средством за постизање циљева музичке педагогије, као и извором за ревитализацију народне песме и њено трајање у стилизованој форми, својственој репертоару професионалних градских певача.

Васиљевићеви зборници народних мелодија у већини случајева и данас представљају најпотпунији извор музичко- и књижевнофолклорне грађе из обухваћених области, онакве какву је мелограф затицао у народу у првој половини и средином XX века. Многи од забележених примера заступају песме које су одавно ишчезле из живе праксе, и често су једино сведочанство о томе да их је икада уопште и било. Васиљевићев мелографски поступак није, међутим, лишен мана. Оне се углавном испољавају у понекад насилном смештању мелодија у тактове и у необележавању интонативних одступања од темперованог система – упркос томе што је на њихово присуство још читав век раније указивао Алојз Калауз (?–?; Калауз 1855), и што су их у својим записима приказивали Васиљевићеви непосредни претходници Владимир Р. Ђорђевић (Ђорђевић 1931) и Милоје Милојевић (1884–1946; Милојевић 2004). Разлоге за поменуте пропусте вероватно треба препознавати у томе што је Васиљевић многе песме транскрибовао директно на терену, што је повремено чинио уступке својим теоријским гледиштима и што се није до краја ослободио застарелих мелографских норми. Но

и поред тога, неспорно је да је он значајно подигао квалитет рада на пољу наше мелографије и да је својим зборницима немерљиво унапредио стандарде за уобличавање публикација ове врсте.

У осврту на раздобље пре појаве разматраних зборника, осим неуједначености приступа и небројених других недостатака старијих сакупљача,²¹ лако је уочити огромну квантитативну несразмерност између њиховог и Васиљевићевог доприноса. Тек укупна објављена мелографска заоставштина претходника (укључујући и ону која је обелодањена после Васиљевићевог првенца из 1950. године) успоставља равнотежу бројци од 3.198 примера којима је оснивач модерне српске етномузикологије учврстио темеље наше националне културе. Осим тога, када је реч о објављеним записима, Васиљевић је и у поређењу са достигнућима потоњих нараштаја остао све до данас најплоднији сакупљач српског музичког блага.

У Србији током последњих неколико деценија сведочимо опадању продукције етномузиколошких зборничких публикација. Тај негативан тренд отпочео је са генерацијом Васиљевићевих непосредних наследника и наставио се до наших дана, а лако га је запознати већ и преко чињенице да су се његовим резултатима на пољу теренског рада и/или мелографије приближили једино Радмила Петровић (1923–2003), Драгослав Девић (р. 1925), Љубинко Миљковић (1931–2004) и Димитрије О. Големовић (р. 1954). Могуће је издвојити два пресудна разлога због којих је зборницима народних мелодија временом умањена улога важног извора „конзервиране“ музичкофолклорне грађе, и то не само у српској, већ и у другим регионалним научним традицијама. Први је веома усавршена и лако доступна технологија дигиталног аудио снимања и умножавања звучних записа – засигурно највернијих докумената о истраживаном наслеђу – што ствара опсену да су они увек нужно и трајнији од њихових транскрипција. Други разлог огледа се у томе што је превасходна посвећеност музичкофолклорној грађи, својствена млађим развојним етапама етномузикологије, данас увелико потиснута – са једне стране услед природног напредовања саме науке, са друге због чињенице да све убрзанији процеси промене и нестајања наслеђених музичкофолклорних облика релативизују важност бележења изразито ефемерног материјала, а са треће ради тога што су оквири етномузиколошког предмета проучавања већ деценијама уназад проширени на готово све музичке системе света. У актуелном вре-

²¹ Старији записивачи често нису водили рачуна о „мета подацима“: именима и старости својих казивача, пореклу мелодија, њиховој географској или жанровској припадности. Осим тога, њихове транскрипције, изузев донекле Милојевићевих, далеко су од прецизности својствене Васиљевићевим.

мену, оптерећеном још и изазовима глобализације, Васиљевићев мелографски опус треба сматрати утолико драгоценијим. Нека зато ово саопштење буде окончано придруживањем апелу Ненада Љубинковића за издавањем Васиљевићевих сабраних дела (М. А. Васиљевић 2003: 407), која би садржала и његове већ познате записе, и оне из још увек недоступне рукописне и звучне заоставштине. Такав издавачки подухват био би дужан израз поштовања сопственог националног идентитета, и вредновања лика и дела човека који је управо том циљу поклатио читав живот.

ЛИСТА РЕФЕРЕНЦИ

- [Аноним] (1927) „Једно лице тражи писца”, *Политика* 13.03.1927: 6. / Anonim (1927) „Jedno lice traži pisca“ [“A Character is Looking for a Writer”]
<http://www.digitalna.nb.rs/wb/NBS/novine/politika/1927/03/13#page/5/mode/1up>
(приступљено: 05. 03. 2016 / pristupljeno [accessed on] 05. 03. 2016).
- Bartók, B., Lord, A. (1951) *Serbo-Croatian Folk Songs, Texts and Transcriptions of 75 Folk Songs from the Milman Parry Collection and a Morphology of Serbo-Croatian Folk Melodies*, New York: Columbia University Press.
- Бушетић, Т. (ур. Ст. Ст. Мокрањец) (1902) „Српске народне песме и игре с мелодијама из Левча”, *СЕЗб* 3, Београд: Српска краљевска академија / Бушетић, Т. (ed. St. St. Mokranjac) (1902) „Srpske narodne pesme i igre s melodijama iz Levča“, *SEZb* 3, Београд: Српска краљевска академија [“Serbian Folk Songs and Dances with Melodies from Levač”, *SEZb* 3, Belgrade: Royal Serbian Academy].
- Цвијић, Ј. (1987) *Балканско полуострво*, В. Чубриловић (ур.) Јован Цвијић – Сабрана дела 2, Београд: САНУ, Књижевне новине, Завод за уџбенике и наставна средства / Cvijić, J. (1987) *Balkansko poluostrvo*, V. Čubrilović (ur.) Jovan Cvijić – *Sabrana dela* 2, Beograd: SANU, Književne novine, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva [The Balkan Peninsula, V. Čubrilović (ed.) Jovan Cvijić – *Collected Works* 2, Belgrade: SASA, Književne novine, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva].
- Dević, D. (1963) „Pedagog i učitelj mnogih generacija” [“Pedagogue and Teacher of Many Generations”], *Zvuk* 60: 693–695
- Ђорђевић, В. Р. (1931) *Српске народне мелодије (предратна Србија)*, Београд: б. и. / Đorđević, V. R. (1931) *Srpske narodne melodije (pretratna Srbija)* [Serbian Folk Melodies (Pre-War Serbia)].
- Erdeljanović, J. (1924) „Етнички положај Срба Старе Србије и Македоније међу Јужним Словенима”, [“Ethnic Position of Serbs in Old Serbia and Macedonia among the South Slavs”], *Nova Evropa* 11 (X): 327–335.
- Jezernik, B. (2007) „IX Istinska komedija zabune” [“The Ninth True Comedy Confusion”], *Divlja Evropa (Balkan u očima putnika sa Zapada)*, Београд: Библиотека XX век, Књиžара Krug, 191–218.
- Јовановић, Ј. (2006) „Маргиналије Миодрага Васиљевића о студији Беле Бартока *Морфологија српско-хрватских народних вокалних мелодија*”, *Музикологија* 6: 365–393 / Jovanović, J. (2006) „Marginalije Miodraga Vasiljevića o studiji Bele Bartoka *Morfologija srpsko-hrvatskih narodnih vokalnih melodija*“, *Muzikologija* 6: 365–393

- [“Miodrag Vasiljević’s Margin Notes on Béla Bartók’s Study *Morphology of Serbo-Croatian Vocal Folk Melodies*”, *Musicology* 6].
- Јовић-Милетић, А. (2008) *Тонске основе српског музичког наслеђа*, Књажевац: Ноћа. / Jović-Miletić, A. (2008) *Tonske osnove srpskog muzičkog nasleđa*, Књажевац: Nota [Tonal Grounds of Serbian Musical Heritage].
- Јовић-Милетић, А. (2010) „Улога разумевања базичног тоналног језгра при интерпретацији музичке целине – рад са народним тоналним основама у народној пракси”, у Г. Каран (ур.) *Од рецепције до интерпретације – Зборник XII педагошког форума (Београд, 2009)*, Београд: ФМУ, 223–233 / Jović-Miletić, A. (2010) „Uloga razumevanja bazičnog tonalnog jezgra pri interpretaciji muzičke celine – rad sa narodnim tonalnim osnovama u narodnoj praksi”, у G. Karan (ur.) *Od recepcije do interpretacije – Zbornik XII pedagoškog foruma (Beograd, 2009)*, Beograd: FMU, 223–233 [“The Role of Comprehending the Fundamental Tonal Core when Interpreting a Musical Whole – Working with Folk Tonal Grounds in the Folk Practice”, in G. Karan (ed.) *From Reception to Interpretation – The Collection of Papers from the 12th Pedagogical Forum (Belgrade, 2009)*, Belgrade: Faculty of Music].
- Јовић-Милетић, А. (2010а) „Традиција као извор неограничене слободе – сећање на Зориславу М. Васиљевић”, у З. Милошевић (ур.) *Наука – Часопис Слободомир II Универзитета за друштвене и хуманистичке науке* 2/3 (2): 191–199 / Jović-Miletić, A. (2010a) „Tradicija kao izvor neograničene slobode – sećanje na Zorislavu M. Vasiljević”, у Z. Milošević (ur.) *Nauka – Časopis Slobomir P Univerziteta za društvene i humanističke nauke* 2/3 (2): 191–199 [“The Tradition as the Source of Unlimited Freedom – Remembering Zorislava M. Vasiljević”, in Z. Milošević (ed.) *Nauka – Časopis Slobomir P Univerziteta za društvene i humanističke nauke*].
<http://nauka.spu.ba/wp-content/uploads/2015/02/Casopis-Nauka-2-3-2010.pdf>
(приступљено: 24. 01. 2016 / pristupljeno [accessed on] 24. 01. 2016).
- Јовић-Милетић, А. (2011) *Почетно музичко описивање на српском музичком језику*, Београд: Дијамант принт / Jović-Miletić, A. (2011) *Početno muzičko opismenjavanje na srpskom muzičkom jeziku*, Београд: Dijamant print [Basic Music Literacy in Serbian Music Language].
- Кadić, В. (2005) „Ne zna se gde je Koštanin grob” [“The Location of Koštana’s Grave is Unknown”], *Glas javnosti* (30.04.2005).
<http://arhiva.glas-javnosti.rs/arhiva/2005/04/30/srpski/RG05042901.shtml>
(приступљено: 03. 03. 2016 / pristupljeno [accessed on] 03. 03. 2016)
- Калауз, А. (1855) *Србски најјевни (сбирка србски њесаме за фортепијано)* 2, Wien: F. Wessely / Kalauz, A. (1855) *Srbski napjevi (sbirka srbski pjesama za fortepiano)* 2, Wien: F. Wessely [Serbian Songs (The Collection of Serbian Songs for Fortepiano)].
- Ковачевић, К. (ур.) (1984) „Vasiljević, Miodrag”, у *Leksikon jugoslavenske muzike* 3, Zagreb: Jugoslavenski leksikografski zavod „Miroslav Krleža”, 493–494 [“Vasiljević, Miodrag”, in *The Lexicon of Yugoslav Music* 3].
- Лажјић-Михајловић, Д. (2006) „Васиљевић, Миодраг”, у *Српски биографски речник* 2, Нови Сад: Матица српска, 76–77 / Lajić-Mihajlović, D. (2006) „Vasiljević, Miodrag”, у *Srpski biografski rečnik* 2, Novi Sad: Matica srpska, 76–77 [“Vasiljević, Miodrag”, in *Serbian Biographical Dictionary*].
- Лажјић-Михајловић, Д. (2010) „Фоно збирка Музиколошког института САНУ”, *Музикологија* 10: 141–146 / Lajić-Mihajlović, D. (2010) „Fono zbirka Muzikološkog instituta SANU”, *Muzikologija* 10: 141–146 [“Audio Collection in the SASA Institute of Musicology”, *Musicology* 10].

- Лубен, Х. (1993) „Миодраг А. Васиљевић – оснивач српске етномузикологије (поводом тридесетогодишњице смрти)”, *Расковник* 73/74 (XIX): 117–123 / Luben, H. (1993) „Miodrag A. Vasiljević – osnivač srpske etnomuzikologije (povodom tridesetogodišnjice smrti)” [Miodrag A. Vasiljević – The Founder of Serbian Ethnomusicology (On the Occasion of the Thirtieth Anniversary of His Death)], *Raskovnik* 73/74 (XIX): 117–123.
- Љубинковић, Н. и Васиљевић, З. М. (ур.) (2006) *Миодраг А. Васиљевић – животи и дело (Зборник радова са округлог стола одржаног октобра 2003. године)*, Београд: Институт за књижевност и уметност, Удружење грађана „Миодраг А. Васиљевић” / Ljubinković, N. i Vasiljević, Z. M. (ur.) (2006) *Miodrag A. Vasiljević – život i delo (Zbornik radova sa okruglog stola održanog oktobra 2003. godine)*, Beograd: Institut za književnost i umetnost, Udruženje građana „Miodrag A. Vasiljević” [Ljubinković, N., Vasiljević, Z. M. (eds.) *Miodrag A. Vasiljević – Life and Work (The Collection of Papers from the Round Table, October 2003)*, Belgrade: Institute of Literature and Arts, Citizens Association „Miodrag A. Vasiljević”].
- Maglajlić, M. (2002) „Pjevač i pripovjedač Hamdija Šahinpašić” [“Singer and Storyteller Hamdija Šahinpašić”], *Znakovi vremena* 15.
http://www.ibn-sina.net/old/index.php?option=com_content&view=article&id=192%3Arjeva-i-pripovjeda-hamdija-ahinpai&catid=36%3Abroj-15&lang=bs (приступљено: 10. 01. 2016 / pristupljeno [accessed on: 10. 01. 2016]).
- Марковић, М. (1993) „Како је настао први српски етномузиколог (прилог проучавању... српске етномузикологије)”, *Расковник* 73/74 (XIX): 124–131 / Marković, M. (1993) „Како је настао први српски етномузиколог (прилог проучавању... српске етномузикологије)” [“How Did the First Serbian Ethnomusicologist Come to Be (A Contribution to the Study... of Serbian Ethnomusicology)”], *Raskovnik* 73/74 (XIX): 124–131.
- Марковић, М. (1994) „Етномузикологија у Србији”, *Нова Звук* 3: 19–30 / Marković, M. (1994) „Ethnomusicologija u Srbiji”, *Novi Zvuk* 3: 19–30 [“Ethnomusicology in Serbia”, *New Sound* 3].
- Марковић, М. (2013) „Васиљевић, Миодраг А.”, у *Српска енциклопедија* 2, Нови Сад: Матица српска; Београд: Завод за уџбенике, САНУ, 130–131 / Marković, M. (2013) „Vasiljević, Miodrag A.”, у *Srpska enciklopedija* 2 [“Vasiljević, Miodrag A.”, in *Serbian Encyclopaedia* 2], Novi Sad: Matica srpska; Beograd: Zavod za udžbenike, SANU, 130–131.
- Милојевић, М. (2004) *Народне њесме и иџре Косова и Меџохије*, Д. Девић (ур.), Београд: Завод за уџбенике и наставна средства, „Карић” фондација / Milojević, M. (2004) *Narodne pesme i igre Kosova i Metohije*, D. Dević (ur.), Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, „Karić” fondacija [Folk Songs and dances of Kosovo and Metohija, D. Dević (ed.), Belgrade: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, „Karić” fondacija].
- Petan, S. (2010) „*Alaturka-alafranga* continuum na Balkanu (Etnomuzikološke perspektive)”, у В. Језерник (ур.) *Имагинари Турчин*, Београд: Библиотека XX век, Књиžара Круг, 247–267 [“*Alaturka-alafranga* Continuum in the Balkans (Ethnomusicological Perspectives)”, in В. Jezernik (ed.) *The Imaginary Turk*, Belgrade: Biblioteka XX vek, Knjižara Krug].
- Petrović, R. (1963) „Напорни и плодотворни пут етномузиколога” [“The Hard and Fruitful Journey of an Ethnomusicologist”], *Zvuk* 60: 691–693.
- Plavša, D. (1977) „Vasiljević, Miodrag”, у *Музичка енциклопедија* 3 [“Vasiljević, Miodrag”, in *The Music Encyclopaedia* 3], Zagreb: Jugoslavenski leksikografski zavod, 644.
- Радиновић, С. (2011) *Облик и реч (Закономерности мелодоејског обликовања српских народних њесама као основа за методологију формалне анализе)*, Етномузиколошке

- студије – дисертације 3, Београд: ФМУ / Radinović, S. (2011) *Oblik i reč (Zakonomernosti melopoetskog oblikovanja srpskih narodnih pesama kao osnova za metodologiju formalne analize)*, Etnomuzikološke studije – disertacije 3, Београд: ФМУ [*Form and Word (The Rules of Melopoetic Shaping of Serbian Folk Songs as the Basis for Formal Analysis)*], Ethnomusicological Studies - Dissertations 3, Belgrade: Faculty of Music].
- Smiljanić, T. (1924) „Plemenske odlike Mijaka” [“The Tribal Characteristics of the Mijaks”], *Narodna Starina* 7 (3): 61–74
<http://hrcak.srce.hr/search/?q=Plemenske+odlike+Mijaka> (приступљено: 13. 01. 2016 / pristupljeno [accessed on] 13. 01. 2016).
- Smiljanić-Bradina, T. (1930) *Anciennes tribus serbes Les Mijaks, Les Brsjaks et leurs voisins dans la Serbie Méridionale*, Скопље: Knjižara Jovana Đ. Popovića
- Smiljanić-Bradina, T. (1931) „Brsjaci” [“The Brsjaks”], *Narodna Starina* 25 (10): 81–95.
<http://hrcak.srce.hr/search/?q=Brsjaci> (приступљено: 13. 01. 2016 / pristupljeno [accessed on] 13. 01. 2016).
- Softić, A. (1991) „Tragom knjige ‘Jugoslovenske narodne pjesme iz Sandžaka’”, *Folklor Bosne i Hercegovine* 1: 165–176 [“Following in the Footsteps of the Book ‘Yugoslav Folksongs from Sandžak’”, *Folklore of Bosnia and Herzegovina* 1].
- Стојановић, Д. (2004) *Васиљевићева теорија тоналних основа у светлости нових чињеница* (у рукопису) / Stojanović, D. (2004) *Vasiljevićeva teorija tonalnih osnova u svetlosti novih činjenica* (u rukopisu) [*Vasiljević's Theory of Tonal Grounds in the Light of the New Facts* (unpublished manuscript)].
- Šahinpašić, H. (2002) *Po Taslidži pala magla (Narodne pjesme iz Sandžaka po pjevanju: Hamdije Šahinpašića iz Pljevalja)*, N. Koštović (ur.), Sarajevo: Zavičajni klub Pljevljaka i prijatelja Pljevalja iz BiH [*The Fog in Taslidža (Folk Songs from Sandžak as Sung by Hamdija Šahinpašić from Pljevlja)*, N. Koštović (ed.), Sarajevo: Zavičajni klub Pljevljaka i prijatelja Pljevalja iz BiH].
- Васиљевић, М. А. (1950) *Југословенски музички фолклор I – Народне мелодије које се певају на Космету*, Београд: Просвета / Vasiljević, M. A. (1950) *Jugoslovenski muzički folklor I – Narodne melodije koje se pevaju na Kosmetu*, Beograd: Prosveta [*Yugoslav Musical Folklore I – Folk Melodies that have been Sung in Kosmet*, Belgrade: Prosveta].
- Васиљевић, М. А. (1953) *Народне мелодије из Санџака*, САН, Посебна издања књ. CCV, Музиколошки институт књ. 5, Београд: Научна књига / Vasiljević, M. A. (1953) *Narodne melodije iz Sandžaka*, SAN, Posebna izdanja knj. CCV, Muzikološki institut knj. 5, Beograd: Naučna knjiga [*Folk Melodies from Sandžak*, Serbian Academy of Sciences, Special Editions, Vol. CCV, Institute of Musicology, Book 5, Belgrade: Naučna knjiga].
- Васиљевић, М. А. (1953а) *Југословенски музички фолклор II – Народне мелодије које се певају у Македонији*, Београд: Просвета. / Vasiljević, M. A. (1953a) *Jugoslovenski muzički folklor II – Narodne melodije koje se pevaju u Makedoniji* [*Yugoslav Musical Folklore II – Folk Melodies that have been Sung in Macedonia*, Belgrade: Prosveta]
- Vasiljević, M. A. (1957) „Tonalni problem narodnih melodija (Odgovor prof. Miodraga A. Vasiljevića na kritiku Milenka Živkovića objavljenu u časopisu *Zvuk* br. 4–5 iz 1956)”, *Savremeni akordi (list za muzička pitanja)* 1: 15–19. [“Problem of Folk Melodies’ Tonality”].
- Васиљевић, М. А. (1960) *Народне мелодије лесковачког краја*, САН, Посебна издања књ. CCCXXX, Музиколошки институт књ. 11, Београд: Научно дело / Vasiljević, M. A. (1960) *Narodne melodije leskovačkog kraja* SAN, Posebna izdanja knj. CCCXXX, Muzikološki institut knj. 11, Beograd: Naučno delo [*Folk Melodies of the Leskovac Region*, Serbian Academy of Sciences, Special Editions, Vol. CCCXXX, Institute of Musicology, Book 11, Belgrade: Naučno delo].

- Васиљевић, М. А. (1965) *Народне мелодије Црне Горе*, С. Ђурић-Клајн (ур.) Музиколошки институт, Посебна издања књ. 12, Београд: Научно дело / Vasiljević, M. A. (1965) *Narodne melodije Crne Gore*, S. Đurić-Klajn (ur.), Muzikološki institut, Posebna izdanja knj. 12, Beograd: Naučno delo [*Folk Melodies of Montenegro*, S. Đurić-Klajn (ed.), Institute of Musicology, Special Editions Book 12, Belgrade: Naučno delo].
- Василевич, М. (1967) *Югославские народные песни из Санджака (записаны от народного певца Хамдии Шахинпашича)*, С. В. Аксюк (ур.), Москва: Музыка / Vasiljevich, M. (ur. S. V. Aksjuk) (1967) *Yugoslavskie narodnye pesni iz Sandzaka (zapisany ot narodnogo pevca Hamdii Shakinpashicha)*, S. V. Aksjuk (ur.), Moskva: Muzika [*Yugoslav Folk Songs from Sandžak (Noted Down from the Folk Singer Hamdija Šahinpašić)*, S. V. Aksjuk (ed.), Moscow: Muzika].
- Васиљевић, М. А. (2003) *Народне мелодије с Косова и Међохије*, З. М. Васиљевић (ур.) Београд: Београдска књига; Књажевац: Нота / Vasiljević, M. A. (2003) *Narodne melodije s Kosova i Metohije*, Z. M. Vasiljević (ur.), Beograd: Beogradska knjiga; Knjaževac: Nota [*Folk Melodies from Kosovo and Metohija*, Z. M. Vasiljević (ed.)].
- Васиљевић, М. А. (2008) *Записи народних њесама – Србија*, З. М. Васиљевић (ур.), Књажевац: Нота / Vasiljević, M. A. (2008) *Zapisi narodnih pesama – Srbija*, Z. M. Vasiljević (ur.), Knjaževac: Nota [*Folk Songs Transcriptions – Serbia*, Z. M. Vasiljević (ed.)].
- Васиљевић, М. А. (2009) *Народне њесме из Војводине*, Д. Девић (ур.), Нови Сад: Матица српска, Завод за културу Војводине / Vasiljević, M. A. (2009) *Narodne pesme iz Vojvodine*, D. Dević (ur.), Novi Sad: Matica srpska, Zavod za kulturu Vojvodine [*Folk Songs from Vojvodina*, D. Dević (ed.)].
- Васиљевић, З. (1969) „Коштанине песме (по запису Миодрага Васиљевића)”, *Врањски гласник* 5: 425–447 / Vasiljević, Z. (1969) „Koštanine pesme (po zapisu Miodraga Vasiljevića)“ [“Koštana’s Songs (According to the Transcriptions made by Miodrag Vasiljević)”], *Vranjski glasnik* 5: 425–447.
- Васиљевић, З. М. (1973) „Живот и рад Миодрага А. Васиљевића”, *Народно стваралаштво – folklor* 47/48: 1–19 / Vasiljević, Z. M. (1973) „Život i rad Miodraga A. Vasiljevića“ [“Miodrag A. Vasiljević’s Life and Work”], *Narodno stvaralaštvo – folklor* 47/48: 1–19.
- Vasiljević, Z. (1988) „Ideje Miodraga Vasiljevića o mogućnosti utvrđivanja autohtonosti međimurskog narodnog pevanja” [“Miodrag Vasiljević’s Ideas of the Possibilities to Confirm the Autochthonism of Folk Singing in Međimurje”], *Međimurje* 13/14: 185–195.
- Васиљевић, З. М. (1996) *Српско музичко благо (цветник српских народних њесама)*, Београд: Просвета / Vasiljević, Z. M. (1996) *Srpsko muzičko blago (cvetnik srpskih narodnih pesama)*, Beograd: Prosveta [*Serbian Musical Treasure (The Garden of Serbian Folk Songs)*, Belgrade: Prosveta].
- Зеновић, К. (2014) Паштровске народне пјесме у настави солфеџа (мастер рад одбрањен на ФМУ у Београду, рукопис) / Zenović, K. (2014) *Paštrovske narodne pjesme u nastavi solfeđa* (master rad odbranjen na FMU u Beogradu, rukopis) [*Folk Songs from Paštrovići in Solfege Education* (unpublished master paper defended at the Faculty of Music in Belgrade)].
- Žganec, V. (1948) „Kako da leksikografiramo narodne popijevke?” [“How Should We Analyze Folk Songs?”], *Muzičke novine* 5/6 (25/26): 1–2.
- Živković, M. (1955) „Tonalni problem narodnih melodija (Povodom zbirke *Jugoslovenski muzički folklor I* od Miodraga Vasiljevića)”, *Zvuk* 4/5: 145–159. [“Folk Songs Tonality Problem (With Regard to the Collection *Yugoslav Musical Folklore I* by Miodrag Vasiljević”]

Sanja Radinović

VASILJEVIĆ'S COLLECTIONS OF FOLK MELODIES:
A SERBIAN MUSICAL TREASURE

(Summary)

Miodrag A. Vasiljević (1903-1963) was given a unique opportunity to span two great developmental stages in the history of Serbian ethnomusicology, occurring in the middle of the 20th century. The first of them was between the two World Wars, the stage in which Serbian musical folklore became Vasiljević's life passion and in which he accomplished his early professional achievements. In the next stage, which started after World War II, he reached the zenith of his creation in slightly less than twenty years, setting new standards of the discipline, and providing fundamental directions for his successors, thereby immeasurably enlarging the corpus of collected material. Due all of these revolutionary innovations from the post-war period, Vasiljević is rightly considered to be not only the founder of modern Serbian ethnomusicology, but also the first person in Serbia worthy of being called an ethnomusicologist in the full sense of the word.

Of the numerous results by which Vasiljević permanently indebted his people, the most pronounced does not belong to the category of pioneering endeavours, but is manifested in his melographic opus – an achievement which even today has not been surpassed in Serbia in terms of its span, scope and value. Such great productivity in recording resulted from the fact that Vasiljević had been devoted to melography from his childhood, and most intensely from 1932 to the end of his life.

The exact number of examples which Vasiljević transcribed directly in the field before 1951 and those which he recorded on a tape-recorder after that time is still unknown, since many of them are still unavailable to the public, but it can be assumed that there are several thousand melodies in total. Among them are 3,198 which have already been published. That precious corpus of Vasiljević's available material is contained in twelve collections (the largest number ever regarding any collector in Serbia so far), issued from 1950 to 2009. The first four collections offer comprehensive material from Kosmet, Sandžak, Macedonia and the region of Leskovac, and they were edited by Vasiljević himself during the last ten years of his life or so. Posthumous publications were devoted to Montenegro, Vojvodina, Resava and various parts of central Serbia, as well as to the repertoires of the famous singer Hamdija Šahinpašić (1914/16-2003) from Sandžak, and gypsy female singer Malika Jeminović Koštana (1872?-1945) from the vicinity of Vranje.

Until now there have still not been any comprehensive studies on Vasiljević's ethnomusicological activity, although there are valuable articles. In these, Vasiljević's melographic contribution is usually emphasised much more than his scientific one, which is much more modest in its scope. Since the existing writings mostly deal with collections published during his life, this paper results from the intention to give a complete picture of the material, so all Vasiljević's collections were critically considered according to the chronology of their publication. Each of the publications emerged to witness to both Vasiljević as a field worker and to some of the important stages of his own ethnomusicological development.

The last part of the text focuses on the fact that a decline in production of ethnomusicological collection publications has been evident in Serbia over the last few decades. Nowadays, this negative trend is conditioned by two key reasons. One is the perfected and easily available technology of digital audio recording and the copying of sound recordings. The second is reflected in the general developmental orientation of the discipline.

Примљено 21. априла 2016.

Прихваћено за штампу 24. маја 2016.

Оригинални научни рад